

Inspectie Jeugdzorg
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

> Retouradres Postbus 483 3500 AL Utrecht

XONAR
T.a.v. mevrouw drs. J.P. Pijls, bestuurder
Postbus 5571
6202 XB MAASTRICHT

Bezoekadres
Stadsplateau 1
3521 AZ Utrecht
T 088 370 02 30
www.inspectiejeugdzorg.nl

Inlichtingen bij
Mw. drs. L. Thuss

Ons kenmerk

Bijlagen
3

Datum 30 mei 2016
Betreft Toezicht Voorkomen seksueel grensoverschrijdend gedrag

Geachte mevrouw Pijls,

Op 18 april 2016 heeft de Inspectie Jeugdzorg onderzoek gedaan bij de afdeling pleegzorg van XONAR. Doel van het onderzoek was om te bepalen in hoeverre XONAR adequaat handelt om seksueel grensoverschrijdend gedrag bij pleegkinderen te voorkomen.

Aanleiding

De Inspectie Jeugdzorg heeft in 2014 een breed toezicht uitgevoerd naar het voorkomen van seksueel grensoverschrijdend gedrag bij instellingen die residentiële jeugdzorg, jeugdzorg^{plus} en/of pleegzorg bieden. De overkoepelende eindrapportage hiervan is verschenen in het najaar van 2014 en op de website van de Inspectie Jeugdzorg gepubliceerd (www.inspectiejeugdzorg.nl).

In 2015 deed de inspectie een vervolgonderzoek naar dit onderwerp bij 25 jeugdhulpinstellingen en instellingen voor jeugdbescherming en jeugdreclassering. De eindrapportage over dit onderzoek is inmiddels ook gepubliceerd op de website van de inspectie.

Het toezicht

De inspectie heeft het toezicht uitgevoerd aan de hand van het toetsingskader *Voorkomen seksueel grensoverschrijdend gedrag*. Dit toetsingskader sluit aan op het 'kwaliteitskader voorkomen seksueel misbruik' van de commissie Rouvoet (mei 2013). Het toezicht van de inspectie richt zich op de vraag of instellingen adequaat handelen om het risico voor kinderen in de jeugdzorg te beperken om slachtoffer of plegger te worden van seksueel grensoverschrijdend gedrag.

Het toetsingskader van de inspectie bevat de volgende vier thema's, die in het toezicht zijn onderzocht:

1. aandacht besteden aan een gezonde seksuele ontwikkeling;
2. handelen bij risico's op seksueel grensoverschrijdend gedrag;
3. handelen bij (vermoedens van) seksueel grensoverschrijdend gedrag;
4. randvoorwaarden om een gezonde seksuele ontwikkeling te bevorderen en kinderen te beschermen tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag.

Onderstaand volgt per thema het oordeel van de inspectie. Het oordeel wordt onderbouwd aan de hand van de bevindingen van de inspectie met betrekking tot de indicatoren uit het toetsingskader. Hierna volgt het eindoordeel van de inspectie en de verwachtingen van de inspectie over het vervolg. Bijlage 1 bevat het toetsingskader Voorkomen seksueel grensoverschrijdend gedrag, bijlage 2 geeft de scores op elk criterium en elke indicator uit het toetsingskader weer en bijlage 3 bevat een verantwoording van de werkwijze.

Oordeel en onderbouwing

Thema 1: Aandacht besteden aan een gezonde seksuele ontwikkeling

Oordeel

Medewerkers binnen de pleegzorg van XONAR besteden structureel aandacht aan een gezonde seksuele ontwikkeling van pleegkinderen.

Onderbouwing

Medewerkers bespreken systematisch het onderwerp omgangsvormen, relaties, intimiteit en seksualiteit met kinderen en hun pleegouders. Ook spreken zij met elkaar over het onderwerp omgaan met seksualiteit en de dilemma's die zij hierbij ervaren. Het verloop van de seksuele ontwikkeling van het kind is een vast onderdeel van het hulpverleningsplan en de evaluatie van het plan.

Thema 2: Handelen bij risico's op seksueel grensoverschrijdend gedrag

Oordeel

Medewerkers binnen de pleegzorg van XONAR handelen adequaat bij risico's op seksueel grensoverschrijdend gedrag.

Onderbouwing

Medewerkers zijn alert op risicovolle situaties voor pleegkinderen. Bij geconstateerde risico's op seksueel grensoverschrijdend gedrag, bespreken medewerkers deze risico's multidisciplinair. Zij nemen vervolgens afdoende maatregelen om de geconstateerde risico's op te heffen of te beperken.

Een verbeterpunt betreft het systematisch inschatten van risico's op seksueel grensoverschrijdend gedrag. XONAR schat risico's op seksueel grensoverschrijdend gedrag niet systematisch in aan de hand van een gestandaardiseerd risicotaxatie-instrument.

Tijdens de presentatie heeft Xonar aangegeven dat voor het inschatten van de risico's op seksueel grensoverschrijdend gedrag gebruik wordt gemaakt van een tweetal instrumenten, namelijk de lijst "Beoordeling van veiligheid: een overzicht van aandachtspunten" en het risicotaxatie-instrument "Seksueel grensoverschrijdend gedrag" (RiS-L). In de gesprekken met medewerkers en in de dossiers is echter niet gezien dat deze instrumenten daadwerkelijk in de praktijk worden gebruikt. Wel heeft de inspectie geconstateerd dat bij de screening van pleegouders veiligheidschecklisten worden gebruikt waarin specifiek aandacht is voor de risico's op seksueel grensoverschrijdend gedrag. Verder is geconstateerd dat bij de screening en de evaluatie van de hulp gebruik wordt gemaakt van de methodiek "Focus op veiligheid". Hoewel deze methodiek niet specifiek is gericht op de risico's op seksueel grensoverschrijdend gedrag maar op de algehele veiligheid van het kind, komt het onderwerp seksualiteit hierin wel aan bod. Daarnaast heeft de inspectie geconstateerd dat bij tussentijdse signalen

niet altijd opnieuw een risico-inschatting wordt gemaakt aan de hand van een instrument. Hoewel gedragswetenschappers aangaven dat dit wel gebeurde, is uit de interviews met de medewerkers en de inzage in de dossiers naar voren gekomen dat dit niet standaard gebeurt. Wel is gehoord en gezien dat medewerkers bij geconstateerde risico's overleg voeren met de gedragswetenschapper en met andere betrokken ketenpartners zoals school en Bureau Jeugdzorg.

Thema 3: Handelen bij vermoedens van seksueel grensoverschrijdend gedrag

Oordeel

Medewerkers binnen de pleegzorg van XONAR handelen adequaat bij (vermoedens van) seksueel grensoverschrijdend gedrag.

Onderbouwing

Medewerkers hanteren bij vermoedens van seksueel grensoverschrijdend gedrag een vastgestelde werkwijze, waaronder de meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling. Zij treden direct actief en vasthoudend op om de (mogelijk) onveilige situatie voor het kind op te heffen. Ook zorgen medewerkers ervoor dat gerichte hulp wordt ingezet voor pleegkinderen die slachtoffer, getuige of pleger zijn van seksueel grensoverschrijdend gedrag.

Thema 4: Randvoorwaarden om een gezonde seksuele ontwikkeling te bevorderen en kinderen te beschermen tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag

Oordeel

Binnen XONAR zijn de randvoorwaarden om een gezonde seksuele ontwikkeling van pleegkinderen te bevorderen en hen te beschermen tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag gedeeltelijk aanwezig.

Onderbouwing

XONAR heeft beleid, een methodiek, richtlijnen en procedures om een gezonde seksuele ontwikkeling van pleegkinderen te bevorderen en hen te beschermen tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag. Daarnaast besteedt XONAR structureel aandacht aan het bevorderen van een gezonde seksuele ontwikkeling en het beschermen tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag. Ook is XONAR alert op mogelijke risico's op seksueel grensoverschrijdend gedrag door medewerkers. Verder beschikt XONAR over Verklaringen Omtrent Gedrag (VOG) van alle medewerkers die contact hebben met pleegkinderen en over Verklaringen van Geen Bezwaar van pleegouders. De instelling screent het (aspirant) pleeggezin op risico's op seksueel grensoverschrijdend gedrag volgens een vastgestelde werkwijze.

Verbetering is nodig op een tweetal randvoorwaarden.

Een eerste verbeterpunt betreft de scholing van medewerkers. Vanuit XONAR hebben medewerkers onvoldoende scholing gevolgd in de gezonde seksuele ontwikkeling en in seksueel grensoverschrijdend gedrag. Medewerkers zeggen zelf dat zij zich vanuit hun werkervaring en vooropleiding op deze onderwerpen voldoende toegerust voelen. Bij de uitstroom van ervaren medewerkers vormt het ontbreken van scholing op deze onderwerpen echter een risico. Sinds dit jaar wordt het Vlaggensysteem als scholing aan alle medewerkers aangeboden. Tijdens het toezicht waren slechts enkele medewerkers hierin geschoold. Aangegeven is dat het nog twee jaar duurt voordat alle medewerkers hierin daadwerkelijk

geschoold zijn. De inspectie vindt een scholingsperiode van twee jaar te lang voor dit belangrijke onderwerp en verwacht van Xonar dat medewerkers hier uiterlijk binnen een jaar in geschoold zijn.

Ons kenmerk

Verder is verbetering nodig met betrekking tot het registreren en analyseren van incidenten betreffende seksueel grensoverschrijdend gedrag en het uitvoeren van verbeteringen om deze te voorkomen. Bij de beoordeling van de incidentenregistratie en van de onderzoeksrapportages die XONAR heeft opgesteld naar aanleiding van calamiteiten, is geconstateerd dat de analyse en evaluatie die naar aanleiding van dergelijke gebeurtenissen plaatsvindt niet voldoet aan de eisen die de inspectie daaraan stelt. De incidenten worden met name kwantitatief geanalyseerd. Er wordt onvoldoende onderzocht welke (basis)oorzaken er onderscheiden kunnen worden en er vindt onvoldoende een casuoverstijgende analyse plaats. De onderzoeken bij calamiteiten zijn te veel gericht op de gebeurtenissen die direct voorafgingen aan de calamiteit. Dit betekent dat het risico bestaat dat niet alle basisoorzaken worden geïdentificeerd en de meer latente en/of organisatorische oorzaken over het hoofd worden gezien. Hierdoor blijven mogelijkheden om gerichte verbeteringen op organisatieniveau door te voeren onbenut.

Eindoordeel en vervolg

Het eindoordeel van de inspectie luidt dat XONAR voldoende handelt om seksueel grensoverschrijdend gedrag bij pleegkinderen te voorkomen.

De inspectie komt tot het oordeel 'voldoende' omdat: medewerkers binnen de pleegzorg van XONAR structureel aandacht besteden aan een gezonde seksuele ontwikkeling van pleegkinderen; medewerkers adequaat handelen bij risico's op seksueel grensoverschrijdend gedrag en bij (vermoedens van) seksueel grensoverschrijdend gedrag; en de randvoorwaarden bij XONAR om een gezonde seksuele ontwikkeling van pleegkinderen te bevorderen en hen te beschermen tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag gedeeltelijk aanwezig zijn.

De inspectie verwacht dat XONAR haar binnen zes weken na ontvangst van deze brief informeert hoe zij de bovengenoemde verbeterpunten omzet in concrete maatregelen, inclusief termijnen waarbinnen deze maatregelen geïmplementeerd moeten zijn. De inspectie bewaakt de voortgang van de verbetermaatregelen in het reguliere toezicht.

Hoogachtend,
de hoofdinspecteur van de Inspectie Jeugdzorg,

mw. drs. G.E.M. Tielen

Bijlage 1 – Toetsingskader Voorkomen seksueel grensoverschrijdend gedrag

Thema 1

Aandacht besteden aan een gezonde seksuele ontwikkeling.

1. **Professionals besteden structureel aandacht aan een gezonde seksuele ontwikkeling van kinderen.**

Verwachtingen:

- 1.1 Professionals bespreken systematisch het onderwerp omgangsvormen, relaties, intimiteit en seksualiteit met (pleeg)kinderen en hun (pleeg)ouders.
- 1.2 Professionals bespreken onderling het onderwerp omgaan met seksualiteit en dilemma's die zij hierbij ervaren.
- 1.3 De seksuele ontwikkeling van (pleeg)kinderen is een vast onderdeel van het plan¹ en de evaluatie van het plan.

Thema 2

Handelen bij risico's op seksueel grensoverschrijdend gedrag.

2. **Professionals handelen adequaat bij risico's op seksueel grensoverschrijdend gedrag.**

Verwachtingen:

- 2.1 Professionals zijn alert op risicovolle situaties voor kinderen, zowel op de groep als in het (pleeg)gezin.
- 2.2 Professionals schatten de risico's op seksueel grensoverschrijdend gedrag van (pleeg)kinderen systematisch in aan de hand van een gestandaardiseerd risicotaxatie-instrument.
- 2.3 Professionals bespreken geconstateerde risico's op seksueel grensoverschrijdend gedrag multidisciplinair.
- 2.4 Professionals nemen afdoende maatregelen om geconstateerde risico's op seksueel grensoverschrijdend gedrag op te heffen of te beperken.

Thema 3

Handelen bij (vermoedens van) seksueel grensoverschrijdend gedrag.

3. **Professionals handelen adequaat bij (vermoedens van) seksueel grensoverschrijdend gedrag.**

Verwachtingen:

- 3.1 Bij (vermoedens van) seksueel grensoverschrijdend gedrag hanteren professionals een vastgestelde werkwijze, zoals de Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling en/of een protocol Seksueel misbruik.
- 3.2 Professionals treden direct actief en vasthoudend op bij (vermoedens van) seksueel grensoverschrijdend gedrag om de (mogelijk) onveilige situatie voor het (pleeg)kind op te heffen.
- 3.3 Professionals zorgen ervoor dat gerichte hulp wordt ingezet voor (pleeg)kinderen die slachtoffer, getuige of pleger zijn van seksueel grensoverschrijdend gedrag.

¹ Onder 'het plan' worden alle vormen van individuele plannen bedoeld, zoals hulpverleningsplan, begeleidingsplan, behandelplan, plan van aanpak.

Thema 4

Randvoorwaarden om een gezonde seksuele ontwikkeling te bevorderen en kinderen te beschermen tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag.

4. *De instelling voorziet in de randvoorwaarden om een gezonde seksuele ontwikkeling van kinderen te bevorderen en hen te beschermen tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag.*

Verwachtingen:

- 4.1 *De instelling heeft beleid, een methodiek, richtlijnen en procedures om een gezonde seksuele ontwikkeling van (pleeg)kinderen te bevorderen en hen te beschermen tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag.*
- 4.2 *De instelling schoolt professionals structureel (bij) in het bevorderen van een gezonde seksuele ontwikkeling en het beschermen tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag.*
- 4.3 *De instelling besteedt structureel aandacht aan het bevorderen van een gezonde seksuele ontwikkeling en het beschermen tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag.*
- 4.4 *De instelling is alert op mogelijke risico's op seksueel grensoverschrijdend gedrag door medewerkers.*
- 4.5 *De instelling beschikt over geldige Verklaringen Omtrent Gedrag van haar medewerkers en Verklaringen van Geen Bezwaar van pleegouders.*
- 4.6 *De instelling screent het (aspirant) pleeggezin op risico's op seksueel grensoverschrijdend gedrag volgens een vastgestelde werkwijze.*
- 4.7 *De instelling evalueert incidenten m.b.t. seksueel grensoverschrijdend gedrag en voert waar nodig verbeteringen door om dergelijke incidenten te voorkomen.*

BIJLAGE 2 - Score per criterium en indicator

De Inspectie Jeugdzorg heeft haar eindoordeel gebaseerd op het oordeel op de vier thema's. Ieder thema is uitgewerkt in een criterium. Ieder criterium is weer uitgewerkt in een aantal indicatoren. Voor elk criterium zijn de bevindingen weergegeven in een tabel. Hieronder volgt de tabel met de scores van de inspectie over elk criterium en elke indicator:

V	voldoende
M	matig
	onvoldoende

Thema 1: Aandacht besteden aan een gezonde seksuele ontwikkeling

	Score
Criterium: Professionals besteden structureel aandacht aan een gezonde seksuele ontwikkeling van kinderen	V
Indicatoren	
1.1 Professionals bespreken systematisch het onderwerp omgangsvormen, relaties, intimiteit en seksualiteit met (pleeg)kinderen en hun pleegouders	V
1.2 Professionals bespreken onderling het onderwerp omgaan met seksualiteit en dilemma's die zij hierbij ervaren	V
1.3 De seksuele ontwikkeling van (pleeg)kinderen is een vast onderdeel van het plan en de evaluatie van het plan	V

Thema 2: Handelen bij risico's op seksueel grensoverschrijdend gedrag

	Score
Criterium: Professionals handelen adequaat bij risico's op seksueel grensoverschrijdend gedrag	V
Indicatoren	
2.1 Professionals zijn alert op risicovolle situaties voor kinderen, zowel op de groep als in het (pleeg)gezin	V
2.2 Professionals schatten de risico's op seksueel grensoverschrijdend gedrag van (pleeg)kinderen systematisch in aan de hand van een gestandaardiseerd risicotaxatie-instrument	M
2.3 Professionals bespreken geconstateerde risico's op seksueel grensoverschrijdend gedrag multidisciplinair	V
2.4 Professionals nemen afdoende maatregelen om geconstateerde risico's op seksueel grensoverschrijdend gedrag op te heffen of te beperken	V

Thema 3: Handelen bij (vermoedens) van seksueel grensoverschrijdend gedrag

	Score
Criterion: Professionals handelen adequaat bij (vermoedens van) seksueel grensoverschrijdend gedrag	V
Indicatoren	
3.1 Bij (vermoedens) van seksueel grensoverschrijdend gedrag hanteren professionals een vastgestelde werkwijze, zoals de Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling en/of een protocol Seksueel misbruik	V
3.2 Professionals treden direct actief en vasthoudend op bij (vermoedens van) seksueel grensoverschrijdend gedrag om de (mogelijk) onveilige situatie voor het (pleeg)kind op te heffen	V
3.3 Professionals zorgen ervoor dat gerichte hulp wordt ingezet voor (pleeg)kinderen die slachtoffer, getuige of pleger zijn van seksueel grensoverschrijdend gedrag	V

Thema 4: Randvoorwaarden om een gezonde seksuele ontwikkeling te bevorderen en kinderen te beschermen tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag

	Score
Criterion: De instelling voorziet in de randvoorwaarden om een gezonde seksuele ontwikkeling van kinderen te bevorderen en hen te beschermen tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag	M
Indicatoren	
4.1 De instelling heeft beleid, een methodiek, richtlijnen en procedures om een gezonde seksuele ontwikkeling van (pleeg)kinderen te bevorderen en hen te beschermen tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag	V
4.2 De instelling schoolt professionals structureel (bij) in het bevorderen van een gezonde seksuele ontwikkeling en het beschermen tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag	GE
4.3 De instelling besteedt structureel aandacht aan het bevorderen van een gezonde seksuele ontwikkeling en het beschermen tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag	V
4.4 De instelling is alert op mogelijke risico's op seksueel grensoverschrijdend gedrag door medewerkers	V
4.5 De instelling beschikt over geldige Verklaringen Omtrent Gedrag van haar medewerkers en Verklaringen van Geen Bezwaar van pleegouders	V
4.6 De instelling screent het (aspirant) pleeggezin op risico's op seksueel grensoverschrijdend gedrag volgens een vastgestelde werkwijze ²	V
4.7 De instelling evalueert incidenten m.b.t. seksueel grensoverschrijdend gedrag en voert waar nodig verbeteringen door om dergelijke incidenten te voorkomen	GE

² Deze indicator is niet van toepassing op de residentiële jeugdhulp en de instellingen voor jeugdbescherming en jeugdreclassering.

BIJLAGE 3 - Verantwoording

Het toezicht bij XONAR bestond uit de volgende onderdelen:

Gestructureerde (groeps)interviews over de thema's uit het toetsingskader met:

- vier pleegzorgbegeleiders
- vier screenings en matchingsmedewerkers
- twee gedragswetenschappers en één teamcoach
- vier pleegouders (telefonisch)

Een presentatie van de instelling, gericht op de randvoorwaarden, en tegelijkertijd interview met:

- manager pleegzorg
- medewerker kennis en innovatie
- teamcoach pleegzorg
- de aandachtsfunctionaris kindermishandeling

Analyse van dossiers

Onverwacht element bij dit toezicht betrof het inzien van dossiers. Deze zijn geselecteerd tijdens de interviews met de pleegzorgbegeleiders. Op basis van de indicatoren uit het toetsingskaders is aan medewerkers enkele malen gevraagd hun handelwijze te laten zien in de dossiers. Een tweede onverwacht element was de selectie van tien personeeldossiers die zijn gecontroleerd op de aanwezigheid van Verklaringen Omtrent Gedrag (VOG's). In een aantal pleegouderdossiers ten slotte is de aanwezigheid van Verklaringen van Geen Bezwaar (VGB's) gecontroleerd.

Analyse van documenten

De inspectie analyseerde een aantal documenten van XONAR, zoals het jaarverslag, de incidentenrapportage en onderzoeksrapportages naar aanleiding van calamiteiten in de pleegzorg. Verder is tijdens het toezicht de incidentenregistratie ingezien voor wat betreft incidenten van seksueel grensoverschrijdend gedrag.